

Beregi Alexandra Lilla¹

Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája (2012) a mai biztonságpolitikai kihívások tükrében

Hungary's National Security Strategy (2012) in the light of Current Security Policy Challenges

A tanulmány célja, hogy bemutassa Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiáját (2012) a mai biztonságpolitikai trendek tükrében. A dolgozat tézise szerint a stratégiában szereplő, Magyarországot meghatározó biztonságpolitikai környezet, biztonságpolitikai érdekek, biztonsági fenyegetések, kihívások és azok kezelése, valamint a stratégia végrehajtásának eszközrendszere a globális biztonságpolitikai trendek hatására elavult és idejétmúlt. Napjaink legmeghatározóbb biztonságpolitikai kihívásai a (1) globalizáció; (2) digitalizáció; (3) globális felmelegedés és a (4) nyersanyagforrások kimerülése. Ezért szükséges egy olyan új stratégia megírása, amely összhangban áll a globális, kiváltképp az európai biztonsági trendekkel, amelyek mentén meghatározhatók Magyarország biztonságpolitikai kihívásai és azok kezelésének lehetőségei.

Kulcsszavak: biztonságpolitika, stratégia, biztonsági kihívások, globális kihívások

The purpose of the study is to present Hungary's National Security Strategy (2012) in the light of current security policy trends. The thesis of the article is that the security policy environment, security interests, security threats, challenges and their management, as well as the tools used to implement the Strategy following the global security policy trends, are obsolete and outdated. The most pressing security policy challenges today are (1) globalisation; (2) digitisation; (3) global warming and (4) depletion of raw material resources. Therefore, it is necessary to write a new Strategy, which is in line with the global, especially European, security trends, and along which Hungary's security policy challenges and their solutions can be identified.

Keywords: security policy, strategy, security challenges, global challenges

¹ Honvédelmi Minisztérium, titkárságvezető, e-mail: beregi@uni-obuda.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0436-4875>

Bevezetés

Napjaink legmeghatározóbb biztonságpolitikai kihívásai a (1) globalizáció; a (2) digitalizáció; a (3) globális felmelegedés és a (4) nyersanyagforrások kimerülése [1]. Az Európát érintő biztonságpolitikai trendek meghatározzák Magyarország biztonságpolitikai kihívásait, törekvéseit és céljait. A globális trendek mellett az európai biztonságot ma leginkább (1) az illegális migráció és annak következményei; (2) a terrorveszélyeztettség; (3) a regionális konfliktusok és azok eszkalálódásának lehetősége; valamint (4) az európai hatalmi dominancia érdekében folyó európai uniós és külső küzdelem határozza meg.

Napjaink rendkívüli dinamikájú és komplex folyamatai közepette a biztonságpolitika egyik alapvető feladata, hogy leegyszerűsítse, rendszerezze és meghatározza azokat a legfontosabb tényezőket, amelyek minimálisan, viszont elégségesen szükségesek a biztonság aktuális folyamatainak megértéséhez.

A globális trendek:

- I. a globalizáció és a transznacionalizmus,
- II. a digitális-technológiai forradalom,
- III. a létszükségletek, a nyersanyagok és erőforrások kimerülése és
- IV. a globális éghajlatváltozás.

A biztonsági kihívások:

1. a globális érték- és identitásválság állandósulása,
2. a hatalmi és piaci dominanciáért folyó küzdelem,
3. az integráció és dezintegráció,
4. a regionális válságok és konfliktusok,
5. az erőszak, szervezett bűnözés és terrorizmus eluralkodása,
6. a kritikus demográfiai viszonyok,
7. a globális migráció,
8. a fegyverkezési verseny fokozódása, valamint
9. az európai válság elmélyülése.

A négy trend éppúgy hat egymásra, mint a kihívásokra, illetve a kihívások is nagyban befolyásolják a trendek alakulását, jóllehet a kihívások egyértelműen nem domináns faktorok. Az is megállapítható, hogy e négy trend korunkban, ha nem is állandó, de mindenképpen hosszú távú jelenség, míg a kihívások inkább ideiglenes vagy változó tényezőkként aposztrofálhatók. A kihívások – a trendek elsődlegessége mellett – bonyolult hatásmechanizmus szerint alakítják egymás természetét [1].

A szerző egyetért azzal, hogy a 4 globális biztonsági trend a (1) globalizáció; (2) digitalizáció; (3) globális felmelegedés és a (4) nyersanyagforrások kimerülése, azonban a globális- és európai biztonsági kihívások közül napjaink legmeghatározóbb tényezői (1) a terrorizmus, (2) a migráció, (3) a nyersanyagforrások kimerülése különös tekintettel (4) az édesvízre, (5) az energiabiztonság, (6) a demográfiai változások, (7) az éghajlatváltozás és következtében (8) a fertőző betegségek megjelenése, valamint (9) a digitalizáció és (10) a kibertámadások.

A tanulmány célja, hogy a fenti 4 biztonsági trenden keresztül és a szerző által felállított 10 biztonsági kihíváson keresztül bemutassa Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiáját (a továbbiakban: Stratégia) a mai biztonságpolitikai trendek tükrében.

A dolgozat tézise, hogy a Stratégiában szereplő, Magyarországot meghatározó biztonságpolitikai környezet, biztonságpolitikai érdekek, biztonsági fenyegetések, kihívások és azok kezelése, valamint a Stratégia végrehajtásának eszközrendszere a globális biztonságpolitikai trendek hatására elavult és idejétmúlt. Ezért szükséges egy olyan új Stratégia megírása, amely összhangban áll a globális, kiváltképp az európai biztonsági trendekkel, amelyek mentén meghatározható Magyarország biztonságpolitikai környezete, nemzeti érdekei, kihívásai és azok kezelésének lehetőségei.

A tézis igazolásaképp a tanulmány először bemutatja a 2012-es Stratégia 4 fő fejezetét, majd értékeli és elemzi azokat az aktuális kihívások tükrében. A dolgozat amellettt érvel, hogy egy új Nemzeti Biztonsági Stratégia készítése – az időközben bekövetkezett jelentős változások miatt – nem odázható tovább.

Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája (2012)

Magyarország első nemzeti biztonsági stratégiáját az első Orbán-kormány ideje alatt dolgozták ki [2]. A stratégia a végrehajtás egyik eszközeként határozta meg a honvédség feladatait, valamint a 2001-es terrortámadások következtében jelentős hangsúlyt fektetett a nemzetközi terrorizmus leküzdésére.

Ezt követően 2004 tavaszán váltotta fel az első stratégiát Magyarország második nemzeti biztonsági stratégiája [3]. A stratégiai dokumentum legfőbb vezérfonala az volt, hogy a honvédség hazai és nemzetközi katonai tevékenységének irányait meghatározza, és azok konkrétumait ágazati, katonai stratégiaként dolgozza ki. Mindemellettt egyfajta iránytűként szolgált a honvédség missziós feladatainak meghatározásához a tekintetben, hogy kitért a katonai eszközökkel kezelhető biztonságpolitikai kihívásokra, veszélyekre és a földrajzilag érintett területekre.

Az ország első nemzeti katonai stratégiáját végül 2009-ben fogadták el [4]. A második Orbán-kormány időszaka alatt, 2012-ben jelent meg az utolsó ismert nemzeti biztonsági stratégia, amely mára, 2020-ra aktualitását veszítette, ezért egy naprakész, új stratégia kidolgozása szükséges [5].

Ez a fejezet a jelenleg is hatályos 2012-es stratégiát mutatja be.

A Stratégia 4 részből áll, amelyek az alábbiak [6]:

- I. Magyarország biztonságpolitikai környezete.
- II. Magyarország helye és biztonságpolitikai érdekei a világban.
- III. A Magyarországot érintő biztonsági fenyegetések, kihívások és azok kezelése.
- IV. A Nemzeti Biztonsági Stratégia végrehajtásának eszközrendszere.

A Stratégia magában foglalja azokat a célokat, feladatokat és eszközöket, amelyek meghatározzák Magyarország biztonsági érdekeit.

Az első fejezet bemutatja Magyarország biztonságpolitikai környezetét különös tekintettel a biztonság fogalmának változására, a globalizáció és nemzetközi integráció folyamatának hatásaira, a hazánk és a szomszédos országaink ellen irányuló

hagyományos fegyverekkel végrehajtott támadás lehetőségére és annak következményeire; a globalizáció okán kialakuló veszélyekre, az átfogó megközelítés és a nemzeti együttműködés fontosságára, valamint a pénzügyi válság negatív hatásaira.

A 21. században a biztonság átfogó értelmezése szerint a politikai, katonai, gazdasági, pénzügyi, társadalmi és környezeti biztonságot együttesen szükséges kezelnünk. A globalizáció és nemzetközi integráció folyamata a fenyegetések és veszélyek hatásaival szemben is sebezhetőbbé tesz. Hazánk és a szomszédos országaink, szövetségeseink ellen irányuló hagyományos fegyveres konfliktus lehetőségére kevés az esély, azonban nem zárható ki, hogy egy regionális konfliktusban a katonai erő kap szerepet. A globalizáció hatására a biztonsági kihívások gyorsan terjednek és ennek következményeként gyors választ követelnek. A terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök proliferációja, a régiók fegyverkezése mind egyre növekvő veszélyt jelentenek. Ennek okán a globalizáció kezelése globális szemléletet és átfogó megközelítést igényel, amely a katonai-civil együttműködésben és a nemzetközi szereplők együttműködésének erősítésében nyilvánul meg. A globális pénzügyi-gazdasági válság gyengíti a biztonsági intézményrendszert, a nemzetközi szervezetek kohézióját és csökkenti a biztonság stabilitására elkülöníthető források felhasználásának lehetőségét.

Összességében megállapítható, hogy a Stratégia első fejezete egy egyetemleges képet mutat a biztonságpolitikát meghatározó tényezőkről, azonban a címmel ellentétben a szakasz nem feltétlenül tükrözi a tartalmat. A fejezet inkább bemutatja azokat a főbb pozitív-negatív hatásokat, amelyek mentén a biztonságpolitika egy adott országban az aktuális trendeknek megfelelően formálódik, azonban konkrét magyarországi elemzéssel nem érvel. Mindezek tükrében a szakasz jó keretet ad a Stratégiának, de nem tér ki a címben jelzett Magyarország biztonságpolitikai környezetének ismertetésére.

A második fejezet az alábbiak mentén elemzi Magyarország helyét és biztonságpolitikai érdekeit a világban: nemzetünk a vitás kérdéseket az ENSZ Alapokmányának elveivel és a nemzetközi jog normáival rendezi; a biztonság átfogó értelmezése adja biztonságpolitikai érdekeinket és céljainkat.

Hazánk kiemelten kezeli a multilaterális szervezetekkel történő együttműködést, kiváltképp az ENSZ és az EBESZ tekintetében. Biztonságpolitikánk alapját a NATO- és EU-tagságunk adja. Ennek következtében, az Észak-atlanti Szerződés 5. cikke alapján hazánknek kötelessége a kollektív védelemhez és biztonsághoz való hozzájárulás. Az EU-tagságunkból adódó biztonságpolitikai törekvés az azonos külpolitikai érdekeken, valamint a közös biztonság- és védelempolitikán alapszik. Magyarország aktív szerepet vállal a NATO és az EU válságkezelő tevékenységében, mindezt a képességek fejlesztésével, a katonai és civil képességek erősítésének érdekében teszi. Az ország fellép az emberi jogok megsértése és a népirtás ellen, mindezt az ENSZ Alapokmányával összhangban és a nemzetközi jogi normák tiszteletben tartásával teszi. Az Amerikai Egyesült Államokkal fenntartott jó kapcsolat és együttműködés stratégiai érdeket szolgál, tekintettel az Egyesült Államok európai elkötelezettségének fenntartására. Biztonságpolitikai kapcsolataink erősítése érdekében jelentős a harmadik országokkal, különösen a feltörekvő Ázsia-, Dél-Amerika-, Közel-Kelet-, Afrika-érdekeltségű hatalmi erőközpontokkal és regionális szervezetekkel történő kapcsolattartás. A keletről

és délről szomszédos országok stabilitása jelentős hatást gyakorol hazánk biztonsági helyzetére, ezért aktív külpolitikai tevékenységet igényel, amely szövetségeseink támogatását bírja. A határon túli magyarság sorsának megfelelő gondozása szintén kiemelt szerepet kap az ország biztonságpolitikája szempontjából.

A 2012-ben elfogadott Stratégia a kulturális sokszínűség tiszteletét szintén biztonságpolitikai szempontnak tartja. A Stratégia 22. pontja szerint „[a] különböző kultúrák hagyományos együttélésének sikeres biztosítása, a sokszínűség, a közösségi identitások megőrzése, mint közös értékek felismerése és megóvása a hosszú távú stabilitás megteremtésének egyik kulcseleme a világban és Magyarország közvetlen szomszédságában is” [6]. A Stratégia szerint ez azt jelenti, hogy az EU határain belül olyan politikát szükséges kialakítani, amely tiszteletben tartja az egymás mellett élő, különböző kultúrájú, eltérő etnikumú közösségek megővését.

A Stratégia második része tehát számba veszi azokat a nemzetközi normákat, amelyek alapján országunk kialakítja a kül- és belpolitikáját, meghatározva ezáltal biztonságpolitikai céljainkat és törekvéseinket. Górcső alá veszi – az aktív külpolitikai tevékenység jegyében – azokat a nemzetközi szervezeteket, amelyekkel szövetségben és koalícióban együttműködünk a stabil biztonságpolitika kialakítása és fenntartása érdekében.

A Stratégia harmadik része a Magyarországot érintő biztonsági fenyegetéseket, kihívásokat és azok kezelésének lehetőségeit elemzi. A fejezet először összefoglalja az ország biztonsági helyzetét, valamint a szövetségi szerepvállalásunkból adódó biztonsági körülményeket, és bemutatja a hatékony fellépés eszközeit. A továbbiakban az alábbiak mentén mutatja be a hazánk szempontjából releváns biztonsági fenyegetéseket, kihívásokat: regionális konfliktusok; tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközei elterjedése; terrorizmus; pénzügyi biztonság; kiberbiztonság; energiabiztonság; globális éghajlat- és környezetváltozás, nyersanyagok és természeti erőforrások kimerülése; természeti és ipari katasztrófák; szervezett bűnözés; kábítószer-kereskedelem; migráció; szélsőséges csoportok.

A Stratégia harmadik nagy blokkja is kiemeli, hogy Magyarország biztonsági helyzete alapvetően szilárd, azonban a szomszédos országok, Európa országai és a szövetséges országok tekintetében számolhatunk olyan biztonsági kihívásokkal és fenyegetésekkel, amelyek stratégiai kihívást jelenthetnek számunkra. A szövetségi szerepvállalásunkból adódóan nemcsak az Észak-atlanti Szerződés 5. cikkelye szerinti kollektív védelem előnyeiben részesülünk, hanem szövetségi tagságunkból adódóan a biztonsági kockázatoknak és fenyegetéseknek is fokozottabban vagyunk kitéve. A hagyományos fenyegetések és az új típusú biztonsági kihívások hatékony kezelése érdekében egyrészt a nemzeti önerő, másrészt a kollektív védelmi együttműködés együttes megvalósulása szükséges.

A hagyományos (fegyveres) fenyegetések mértéke hazánk szempontjából inkább elenyésző. A NATO- és az ezzel járó kollektív védelemben való részvétel, valamint az EU-tagságból fakadó közös elkötelezettségen és kölcsönös szolidaritáson alapuló együttműködés is szerepet játszik a katonai összecsapások ellen. Ugyanakkor a regionális konfliktusok hatása, amely fakadhat a régiókban jelentkező instabilitásból, szegénységből, demokrácia-deficitből, vallási és etnikai konfliktusokból, nagymértékben megmutatkozhat országhatáron belüli erőszak, fegyveres konfliktus vagy akár

határokon kívüli fenyegetésekhez, szélsőségeség, terrorizmus, fegyverkereskedelem, kábítószer- és emberkereskedelem formájában. Magyarország szövetségi segítséget nyújt az érintett régiókban kialakuló válsághelyzetek kezelésében.

Hazánk biztonsága szempontjából a biológiai, radiológiai és nukleáris tömegpusztító képességek elterjedése és fokozott megjelenése veszélyforrást jelent. A nemzetközi béke, valamint biztonság fenntartása érdekében Magyarország fellép és küzd a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök elterjedése ellen.

A terrorizmus a globalizáció megjelenésével egyre nagyobb teret hódít, térben és időben eltérő és változó módon jelenik meg. Magyarország terrorveszélyeztetettségi szintje alacsony, ugyanakkor a külföldi terrorcselekmények gazdasági és biztonsági hatással bírhatnak hazánkra. Az ország részt vesz a terrorizmus elleni nemzetközi fellépésben, a nemzetközi terrorellenes szervezetrendszer fejlesztésében, az ENSZ, az EU és a NATO által támogatott kötelezettségek végrehajtásában.

Magyarország gazdasági és pénzügyi rendszerének stabilitása fontos nemzeti érdek és jelentős biztonságpolitikai szempont. Az ország pénzügyi stabilitása a 2008-as gazdasági világválság hatására nagymértékben felértékelődött.

A kiberbiztonság [7] a terrorizmushoz hasonlóan nem ismer határokat, és a globalizáció hatására egyre inkább terjed. A számítástechnikai rendszerek működtetik a társadalmakat. A tudomány és technológia valamennyiünk részére elérhetővé válik, ezért számolnunk kell a váratlan, kibertérben történő támadásokkal. Megfelelő módon szükséges védekezni a kibertérben bekövetkező támadások ellen, mint például az információs és kommunikációs rendszerek vagy a kormányzati gerincháló rendeltetészerű működésének megzavarása. Kiemelkedő hangsúlyt kell fektetni a kibervédelemre és a nemzetközi kritikus infrastruktúra biztosítására.

Magyarország energiabiztonsága szintén kulcsfontosságú, mert a lakosság és a magyar energiagazdaság ellátása szempontjából fontos a stabil és versenyképes áron beszerezhető energiaellátás. Kiemelt szerepet kap a hazai fosszilis energiahordozók fellendítése és kiaknázása.

A globális éghajlatváltozás [8] és az ezzel járó környezetváltozás, a szélsőséges időjárás hatásai, a nyersanyag és természeti erőforrások kimerülése, a tiszta ivóvízhez jutás és a szerte a világban jelentkező élelmezési problémák rendkívül hangsúlyos biztonsági kérdésként jelennek meg, mert a lokális, regionális és globális konfliktusok okozóivá válhatnak. Magyarország ebből a szempontból kiemelt szerepet kap, mert földrajzi adottságai miatt fokozottan ki van téve a környezeti és civilizációs ártalmaknak, árvizeknek, a víz- és levegőszennyezésnek. A mindezekből való védelemben szerepet játszik a környezeti biztonság megteremtése, a vízbázisok és a termőföldek védelme, egészséges ivóvízzel és étellel való gazdálkodás, a járványok elleni közegészségügyi rendszer kialakítása és fenntartása.

A természeti és ipari katasztrófák közül az ipari, biológiai, vegyi és nukleáris létesítményekben végbemenő folyamatok nehéz ellenőrzöttsége veszélyezteteti és károsítja az egészséget, a környezetet és az élet- és vagyonbiztonságot. Hasonló kockázatot jelent a veszélyes áruk közúti, vasúti, vízi, légi és csővezetékes szállítása. A fenti veszélyhelyzetek prevenciójában és kezelésében a katasztrófavédelemnek, a katasztrófavédelemben érintett szervezeteknek és az önkéntes és civil szervezeteknek, valamint a lakosságnak is szerepe van.

A szervezett bűnözés [9] a társadalom, a rendvédelmi szervek és az igazságügyi szektor növekvő kihívásaként jelen lévő nemcsak lokális, hanem globális probléma. A szervezett bűnözés elleni fellépésben szükséges a bűnüldöző szervek, a rendvédelmi szervek, az igazságszolgáltatás és a nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése különös tekintettel a jogi szabályozás kialakítására. A kábítószer-bűnözés tekintetében a rendvédelmi szerveken kívül hangsúlyos szerepet kap a társadalmi szerepvállalás a prevenció kapcsán.

A migráció [10] gazdasági és demográfiai előnyöket hordoz magában, ugyanakkor közbiztonsági és nemzetbiztonsági kockázatokat rejt magában. Magyarország az illegális migráció tekintetében elsősorban tranzitország, de megvan az esélye annak is, hogy hosszú távon célországként tekintenek majd hazánkra. Az illegális migrációval szemben országunk fellép a szervezett bűnözés, az emberkereskedelem elleni küzdelem fokozása és a kiutasítási, hazatérési, valamint a visszafogadásra irányuló politika fejlesztésének eszközeivel.

A harmadik fejezet a Stratégia leghosszabb fejezete. Felsorolja a hazánkat érintő biztonsági fenyegetéseket és kihívásokat, és javaslatot tesz azok kezelésének lehetőségeire. A 2012-ben meghatározott biztonsági kihívások mára már részben idejéltúlnak tekinthetők. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lennének továbbra is aktuálisak, és ne kellene velük szemben fellépniük. 2020-ra a „rég” fenyegetések újabb elemekkel bővültek ki, és egyes elemek hangsúlyosabban vannak jelen az új kihívásokkal teli világban. Ezért szükséges meghatározni azokat a biztonsági kihívásokat, amelyek a globalizáció, a globális felmelegedés, a digitalizáció és a nyersanyagforrások kimerüléséből fakadóan meghatározzák a világ, Európa és Magyarország biztonságát.

A Stratégia negyedik szakasza összefoglalja a Nemzeti Biztonsági Stratégia végrehajtásának eszközrendszerét. A Stratégia szerint hazánk biztonságának alapja a szilárd gazdaságon nyugszik, ezért a gazdasági és pénzügyi stabilitást biztonságpolitikai törekvésként fogalmazza meg. E cél az eurózónához való csatlakozással, a külső és belső adósságállomány és a devizaadósság csökkentésével érhető el. Magyarország biztonságának stabilitásában fontos szerepet játszik a társadalmi és demográfiai problémák megfelelő kezelése, a mélyszegénység és a társadalmi kirekesztődés csökkentése, a szegénység kialakulásának megelőzése és az okainak a kezelése. Magyarország biztonságpolitikai stabilitásában szerepet játszik az aktív külpolitikai tevékenység, amelyet a politikai, gazdasági stabilitásra, a szilárd belpolitikára, valamint az aktív szomszédságpolitikára épít. A Stratégia hangsúlyozza, hogy az új típusú biztonsági fenyegetések leküzdése hazánk számára összkormányzati megközelítést igényel. A Magyar Honvédség feladatai közé tartozik hazánk biztonságának garantálása és a kollektív védelemhez való hozzájárulás. A honvédség részt vesz az ENSZ, NATO, EU és EBESZ béketámogató, stabilizációs és humanitárius műveleteiben. A polgári válságkezelő és további civil szerepvállalással összhangban való részvétel a civil-katonai együttműködés erősítésének jegyében történik. Hazánk törekszik a politikai, gazdasági és társadalmi fejlődés elmaradásának kezelése érdekében a nemzetközi donorközösség, az EU és az OECD által meghatározott fejlesztési tevékenységre igénybe vehető források növelésére és annak hatékony felhasználására. A Stratégia kitér a felderítési és elhárító-képességek fejlesztésére, a szövetséges államok hírszerző és elhárító szervezeteivel való együttműködésre, a nemzetközi kapcsolatok keretében

az új bűnügyi trendek, az új bűnözési jelenségek feltérképezésére és a legjobb gyakorlatok átvételére a terrorizmus, a szervezett bűnözés, az aszimmetrikus fenyegetések, valamint egyéb globális és regionális kihívások leküzdése, a politikai, katonai és gazdasági információk megvédése érdekében. Magyarországnak rendelkeznie kell olyan komplex megelőzési rendszert működtető képességekkel, amelyek lehetővé teszik a gyors és hatékony reagálást a természeti és ipari katasztrófák esetén. Összegzésképp megjeleníti, hogy a Stratégia által meghatározott kihívások és feladatok kapcsán valamennyi kormányzati és nem kormányzati szerv is érintett.

A 2012-ben megjelent Stratégia összességében szilárd alapokra helyezi a hazánk biztonságpolitikai környezetét meghatározó elemeket, a biztonságpolitikai helyünket és érdekeinket. A Stratégia fejezetei jó keretet adnak a Magyarországot érintő biztonsági kihívások kezelésének lehetőségeihez. Felvázolják azokat a hazai és nemzetközi alapelveket, amelyek mentén a Stratégia végrehajtásának eszközrendszere elhelyezhető. Mindezek tükrében fejt ki a Stratégia második fejezete azokat a sarkalatos kihívásokat, amelyek meghatározzák hazánk biztonságpolitikájának vezérelveit.

A Stratégia tehát alapjaiban jó kiindulási pontot képez egy új, az aktuális globális és európai trendek mentén behatárolható Nemzeti Biztonsági Stratégia elkészítéséhez. A napjainkban is hangsúlyos elemek közül kitér a terrorizmus, a kibernetikus-kibervédelem, az energiabiztonság, a globális éghajlatváltozás és migráció kérdéskörére, azonban nem fektet kellő hangsúlyt és mélységet egy-egy téma kifejtésére, aktualitására és a fenyegetések elleni nemzeti és nemzetközi megoldások együttes bemutatására.

Fontos megemlíteni, hogy a hazánkat érintő biztonsági fenyegetések és kihívások köre és azok megoldásának lehetősége az évek során bővült, amelyeket a következő fejezet mutat be.

A biztonságot meghatározó globális és európai biztonsági kihívások

Véleményem szerint a globális és európai biztonsági kihívások közül napjaink legmeghatározóbb tényezői a terrorizmus, a migráció, a nyersanyagforrások kimerülése, különös tekintettel az édesvízre, az energiabiztonság, a demográfiai változások, az éghajlatváltozás és következtében a fertőző betegségek megjelenése, valamint a digitalizáció és a kibertámadások. A nyersanyagforrások kimerülésének következtében az ásványkincsek és az édesvízkészlet, az energiabiztonság tekintetében a fosszilis energiahordozók kimerülése okozza a legnagyobb problémát. A globalizáció végtermékeként a demográfiai robbanás, a globális felmelegedés hatására éghajlatváltozás, valamint az ezzel járó fertőző betegségek elterjedése a jelentős, míg a digitalizáció következtében a kibertámadások elkövetése hangsúlyos a globális biztonsági kihívások közül.

A dolgozat második fejezete a fentiek mentén bemutatja azokat a biztonsági kihívásokat, amelyek hatással vannak a mai Magyarország biztonságára, és amelyekkel szemben szükséges meghatározni a hatékony fellépés eszközrendszerét.

A terrorizmus elleni küzdelem kiindulásának a 2001. szeptember 11-ei Amerikai Egyesült Államok elleni terrortámadásokat tekintjük. Az esemény rámutatott a kritikus infrastruktúrák védelmének fontosságára, és az USA felvette a harcot a terrorizmussal szemben. A 2004-es madridi vonatbontások következtében a terrorizmus

Európát is elérte. Mindezek hatására 2008-ban az Európa Tanács kiadta a kritikus infrastruktúrák védelméről szóló Zöld Könyvet, amelyben a tagállamok 2011-ig kaptak határidőt a terrorizmussal szembeni megelőzés, felkészülés és ellenálló-képességek kialakítására [11].

Mára már a terrorizmus célja nem a klasszikus hidegháború alatti hatalmi, politikai törekvések, hanem a megfélemlítés, a kormányzatba vetett hit megrendítése. A terrorizmus elsődleges célja tehát a félelem, zavar keltése a politikai, ideológiai és vallási célok elérése érdekében. A terrorizmus minden államot érintő globális kihívás, amely a digitalizáció hatására országhatárokat nem ismerő fenyegetésként van jelen.

Magyarország nemzeti érdeke fellépni a terrorizmus minden formájával szemben. Ezért kiemelt figyelmet fordít a terrorcselekmények megelőzésére, a terrorcsoportok felkutatására és felszámolására, a terrorcselekmények következményeinek kezelésére, a védelmi képességek megerősítésére és a terrorveszélyhelyzetre való felkészülésre. A terrorizmus elleni eredményes fellépés okán hazánk a nemzeti szinten összehangolt kormányzati tevékenység érdekében szorosan együttműködik a NATO-val és az EU-val.

Az Európát érintő, 2015-ben meginduló és napjainkban is tartó illegális migrációs hullám következtében a szélsőséges vallási indíttatású terrorizmus egyre növekvő biztonsági kockázatot jelent Európa országai számára [12].

Az Európát 2015 óta sújtó tömeges illegális migráció sokrétű okai közt elsősorban a közel- és közép-keleti, valamint észak-afrikai térség súlyos konfliktusai, elszegényedése, az ott uralkodó korrupció, a vallási és etnikai összetűzések, a globális felmelegedés hatásai, illetve az útra kelőkben keltett hamis jóléti vágyak említendők. Az Európai Unió vonatkozásában a beözönlött több milliós ellenőrizetlen emberáradat rámutatott annak cselekvőképtelenségére: a téves politikai kommunikációra és bevándorlás-politikára; a túlzott bürokráciára és szakmatatlanságra; az elégtelen védelmi mechanizmusokra, a rest határvédelemre. Az illegális bevándorlás következményei felbecsülhetetlen károkat okoztak és vetítenek előre: a migráció kapcsán megtört az európai egység, európai államok kerültek konfliktusba egymással; bizonyos térségek súlyos gazdasági, társadalmi és szociális sokkhatást szenvedtek el, amiből máig képtelenek kilábalni. Magyarország az illegális migráció tekintetében elsősorban tranzitország, de megvan az esélye annak is, hogy hosszú távon célországként tekintenek majd hazánkra.

Fentiek tükrében a 2015-ben kezdődő migráció és annak mellékterméke, a terrorveszély megváltoztatta Magyarország biztonságpolitikai törekvéseit. A kulturális sokszínűség tiszteletben tartása továbbra is fontos érték számunkra, azonban a tömeges illegális migráció kezelése és visszaszorítása európai és szövetségi kérdés. Ennek érdekében fontos az EU külső határainak védelme és a migrációt kiváltó okok elleni fellépés. Az illegális migráció ellen Magyarország fellép, annak kezelése érdekében fizikai határzár létesítésére és a jogi szabályozás szigorítására került sor.

Az ország földrajzi és gazdasági nyitottsága miatt fokozottan kitétt a veszélyhelyzeteknek. Földrajzi adottságaink miatt az energiabiztonság, az ellátási útvonalak sebezhetősége jelentős, a gazdasági nyitottság okán pedig hazánk fokozottan van kitéve a nemzetközi gazdasági folyamatok, válságok hatásainak.

A nyersanyagforrások [13] közül az ásványi nyersanyagokért évszázadokkal ezelőtt is vívtak háborúkat. Nagy valószínűséggel a jövő fegyveres konfliktusainak kiváltó

okai közt is szerepelni fog az ásványkincsek megszerzése érdekében folyó küzdelem. Számos nyersanyag, a vas-, réz-, foszfor-, arany- és ezüstkészletek a Földön kimerülőkben vannak. Az ipari forradalom, valamint a növekvő emberi igények következtében megnőtt a nyersanyagforrások iránti kereslet, azonban a legtöbb kiaknázatlan lelőhely sarkvidékeken vagy tengerek nemzetközi vizei alatt található. Ennek következtében nagy a veszélye annak, hogy a területek birtoklásáért fegyveres konfliktus törhet ki az államok között.

Az édesvíz mint létfontosságú ásványkincs a globális felmelegedés hatására a fenti nyersanyagforrások mellett szintén kimerülőkben van. A Földön található vízkészlet mindössze 2,5%-a édesvíz. A csekély mennyiségű iható vízkészlet nagyrészt a sarki jégcsapkákban található, amely a globális felmelegedés következtében az éghajlatváltozás hatására folyamatosan csökken. Manapság vannak olyan országok (Afrika), ahol az édesvízkészlet teljesen kimerülőkben van. Így az ivóvíz miatt kibukkanó, országok közti háborúk lehetősége egyre nagyobb. Az édesvízkészlet fenntartása, megóvása és pótlása tehát létfontossága miatt az egyik leghangsúlyosabb globális biztonsági kihívásként van jelen.

Természeti erőforrásaink, különösen a hazai vízbázisok, ivóvízkincs és termőföld védelme az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásai miatt stratégiai fontosságú kérdés. Földrajzi adottságaink miatt hazánknak kiemelten fontos a vízgyűjtő területeken fekvő országokkal történő szoros vízbiztonsági együttműködés.

Az energiabiztonság tekintetében a fosszilis energiahordozók közül a szén, a földgáz és a kőolaj kérdése leghangsúlyosabb [14]. A kőolaj biztosítja világszerte a közlekedés zavartalanságát, míg a szén és a földgáz az elektromos áram előállítására és a fűtés biztosítására szolgál. Az olajhiány következménye először az 1973-as olajsokk hatására tudatosította a Nyugatban, hogy az olajtartékok jelentős része a Közel-Keleten található. 2018-ban a világ kőolajtermelésének 21%-a haladt át a Hormuzi-szoroson, ahol Szaúd-Arábia, Irak, Kuvait, Irán, az Egyesült Arab Emírségek és Katar olajexportja megy keresztül [15]. A fosszilis energiahordozókért folytatott hatalmi harcok felelősek számos nemzetközi konfliktusért, köztük az Európát érintő orosz–ukrán gázvitáért is.

Fontos a gazdaság fosszilisenergiahordozó-igényének csökkentése. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni környezettudatos és karbonszegény életmód kialakítására, továbbá szükséges a fosszilis energiahordozók, különösképpen a földgáz új beszerzési és tranzitlehetőségeit feltérképezni. Az észak-déli irányú energiainfrastruktúra és a határkeresztező gázvezetékek telepítése növeli az energiabiztonságot. Az energiafelhasználás hatékonyságával és a hazai megújuló energiák alkalmazásával javítható az energiastruktúra hosszú távú fenntarthatósága. A nukleáris energiatermeléssel csökkenthető a fosszilis energiáktól való függőség.

Az új biztonsági kihívások közé tartoznak a demográfiai változások: a demográfiai robbanás és a népességfogyás [16]. Magyarországot a népesség fogyása, míg más kontinenseket, így Afrikát, Indiát és Kínát a népességrobbanás jellemzi. A népességnövekedés okai az átlagéletkor növekedése, az orvostudomány fejlődése okán a gyermekhalandóság csökkenése és az életkörülmények javulása. A problémát az okozza, hogy a Földön nincs elég nyersanyag ahhoz, hogy a növekvő népességet kiszolgálja. Továbbá a népességrobbanás inkább a világ fejletlen részein van jelen, ahol már most is szűkében vannak az ásványkincseknek és az ivóvíznek. Ennek az egyenetlen

demográfiai eloszlásnak a következménye, hogy a tömeges illegális migráció és a természeti erőforrások kimerítése az európai országok számára komoly biztonsági kihívásként jelenik meg.

Hazánkban a gyermekvállalást támogató családpolitikai intézkedések, az általános egészségi állapot és a halálozási mutatók javulása szükséges a negatív demográfiai folyamatok megállítása érdekében.

A globális felmelegedés hatására az éghajlatváltozás [17] veszélyt jelent a biztonságra. A globális felmelegedés okozta elsivatagosodás következtében kialakuló éhínség konfliktusforrásként van jelen Afrika, Közép-Ázsia és Dél-Amerika között. A Föld átlaghőmérsékletének növekedése elkerülhetetlenné vált, aminek a következményei az erőforrások miatti konfliktusok, a kritikus infrastruktúrákat veszélyeztető fenyegetések, a területi konfliktusok és a határok közti viták, a migráció és a tömeges illegális migráció, az energiaellátás kérdése miatti feszültség lehetnek. Az éghajlatváltozás hatására a természet által okozott károk következményei is megnőnek, így nagyobb valószínűséggel alakulnak ki áradások, apályok, dagályok, árvizek vagy szökőárak. A természeti katasztrófák kezelése átfogó megközelítést igényel. Fontos, hogy az önerőképzés érdekében a civil, polgári erőket bevonják a hivatásos állomány munkájába a szövetségesi tagságunk nyújtotta vizontttámasz mellett.

Az éghajlatváltozás továbbá nagymértékben meghatározza bizonyos fertőző betegségek megjelenését és terjedését. Ennek következménye, hogy Európában olyan trópusi éghajlaton jellemző betegségek jelennek meg, mint a malária vagy az ázsiai tigrisszúnyog terjesztette dengue-láz, nyugat-nílusi láz vagy a sikungunya-vírusfertőzés. A fertőző betegségek európai jelenléte sajnos a migrációs nyomás következtében is fokozódik.

Az emberiség technológiai szintje rohamos fejlődésének következményeként új lehetőségek és kihívások jelennek meg, amelyek meghatározzák hazánk biztonságát. A digitalizáció [18] következtében minden elérhetőbbé válik a társadalom tagjai részére. A kibertérben elkövetett támadások sok esetben visszafordíthatatlan politikai vagy gazdasági károkat okozó cselekmények. A kibertér a szárazföld, a tengerek a levegő és a világűr mellett ma már külön műveleti térnek számít.

A kibertámadások [19], mint országokat, nemzetközi és világszervezeteket, a kormányzatot és a gazdasági élet szereplőit ért támadások, a 21. század legjelentősebb biztonsági kihívásai közt szerepelnek. Magyarországnak képesnek kell lennie a kibertérbeli fenyegetések felismerésére és kezelésére, a kiberbiztonság kiépítésére, a kritikus információs infrastruktúra zavartalan működésének biztosítására, a támadások elhárítására és a kibervédelmi feladatok ellátására. Az infokommunikációs rendszerek elleni támadások száma folyamatosan nő, így szükséges azok védelmének erősítése, valamint a felhasználók információbiztonsági szintjének növelése.

A dolgozat második fejezete felsorolja azokat az új biztonsági kihívásokat, amelyek hatással vannak Magyarország biztonságpolitikájának a kialakítására. Fontos, hogy az új Stratégia megírásakor a fent bemutatott kihívásokat és veszélyeket és ezek kezeléseinek stratégiai lehetőségeit meghatározzák ahhoz, hogy hazánk a megfelelő módon és eszközökkel legyen képes megvédeni magát az új típusú biztonsági kockázatokkal szemben.

Következtetések, összefoglalás

Magyarország biztonsági környezetét befolyásolják a világot, ezen belül az Európát érintő biztonsági kihívások és fenyegetések. Napjainkban a leghangsúlyosabb globális biztonságot alakító tényezők a (1) globalizáció; a (2) digitalizáció; a (3) globális felmelegedés és a (4) nyersanyagforrások kimerülése [1].

Hazánk Nemzeti Biztonsági Stratégiáját 2012-ben fogadták el. A belpolitikánkat, valamint kül- és biztonságpolitikánkat azonban azóta számos olyan nemzeti és nemzetközi esemény befolyásolta, amelyek mentén a Stratégiában meghatározott „régí típusú” fenyegetések és kezelési lehetőségek aktualizálásra érettek. Ezért tartottam fontosnak, hogy a 2012-ben meghatározott célok és eszközök bemutatása mellett az új típusú biztonsági kockázatokat és stratégiai célokat számba vegyem.

A tézis igazolásaképp a dolgozat első fejezete bemutatta a Stratégiában szereplő, Magyarországot meghatározó biztonságpolitikai környezetet, biztonságpolitikai érdekeket, biztonsági fenyegetéseket, kihívásokat és azok kezelését, valamint a Stratégia végrehajtásának eszközrendszerét. A dolgozat második szakasza számba vette a globális, kiváltképp az európai biztonsági trendeket, amelyek mentén Magyarország biztonságpolitikai kihívásai és azok kezelésének lehetőségei határozhatók meg. A tartalmi kifejtésben folyamatosan amellet érveltem, hogy a globális biztonsági kihívások rohamos változásának következtében a jelenlegi Stratégiánk felülvizsgálata, egy új Stratégia készítése vált szükségessé.

Hivatkozások

- [1] T. Babos, „A biztonság globális és európai összefüggései,” *Hadtudomány*, 4. sz., pp. 16–29., 2019. [Online]. DOI: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2019.29.4.16>
- [2] 2144/2002. (V. 6.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról
- [3] 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság új nemzeti biztonsági stratégiájáról
- [4] 1009/2009. (I. 30.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság nemzeti katonai stratégiájáról
- [5] J. L. Németh, „Kihívások és válaszok a honvédség hazai és nemzetközi feladatrendszerében,” in *A Magyar Honvédség negyedszázada*, Budapest: Zrínyi kiadó, 2016, pp. 27–65.
- [6] 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
- [7] 1139/2013. (III. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról
- [8] 23/2018. (X. 31.) OGY határozat a 2018–2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltási Stratégiáról, 1. melléklet, 2018. [Online]. Elérhető: http://doc.hjegy.mhk.hu/2018413000023_1.PDF (Letöltve: 2020. 02. 29.)

- [9] 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bünmegelőzési Stratégiáról (2013–2023)
- [10] 1698/2013. (X. 4.) Korm. határozat a Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014–2020 ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiáról
- [11] 2008/114/EK irányelv az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről
- [12] P. Tálás, „Az európai migrációs válság értelmezési kereteiről,” *Nemzet és Biztonság*, 6. sz., pp. 86–115., 2016.
- [13] Sz. Nyulas, „Tíz nyersanyag, amelyekért vért ontanak a jövőben,” *honvedelem.hu*, 2014. [Online]. Elérhető: <https://honvedelem.hu/hatter/tiz-nyersanyag-ame-lyekert-vert-ontanak-a-jovoben/> (Letöltve: 2019. 12. 10.)
- [14] Zs. Tongori, „Energiabiztonság – Az energiabiztonság fogalmát alakító tényezők-ről I.,” *Hadtudományi Szemle*, 10. évf. 3. sz., pp. 272–287., 2017.
- [15] Euronews, „A közel-keleti feszültség húzza fel az olaj árát,” *Euronews*, 2020. [Online]. Elérhető: <https://hu.euronews.com/2020/01/06/a-kozel-keleti-feszultseg-huzza-fel-az-olaj-arat> (Letöltve: 2020. 02. 29.)
- [16] P. R. Ehrlich and A. H. Ehrlich, „The Population Bomb Revisited,” *The Electronic Journal of Sustainable Development*, Vol. 1, No. 3, pp. 63–71., 2009. [Online]. Elérhető: www.populationmedia.org/wp-content/uploads/2009/07/Population-Bomb-Revisited-Paul-Ehrlich-20096.pdf (Letöltve: 2019. 10. 23.)
- [17] Az Európai Közösségek Bizottsága, „Az éghajlatváltozás hatása az emberek, az állatok és a növények egészségére,” Bizottsági szolgálati munkadokumentum, *Az Európai Közösségek Bizottsága*, 2009. [Online]. Elérhető: https://ec.europa.eu/health/archive/ph_threats/climate/docs/com_2009-147_hu.pdf (Letöltve: 2019. 11. 21.)
- [18] T. Babos, „A Digitális Jólét Program biztonság-, védelem- és katonapolitikai relevanciái,” *Hadtudomány*, e. sz., pp. 122–145., 2018. [Online]. DOI: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2018.28.E.122>
- [19] L. Kovács, *Kibertbiztonság és -stratégia*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2018. [Online]. Elérhető: https://akfi-dl.uni-nke.hu/pdf_kiadvanyok/web_PDF_Kibertbiztonsag_es_strategia.pdf (Letöltve: 2019. 12. 10.)
- [20] P. Tálás, „A nemzetközi terrorizmus és a szervezett bűnözés hatása a nemzetközi biztonságra és Magyarország biztonságára,” 2007. [Online]. Elérhető: <https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/904.pdf> (Letöltve: 2019. 12. 10.)